

УДК 341

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.13>

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Лук'янчук Ю.Л.,
заступник керівника підрозділу детективів
Національне антикорупційне бюро України
ORCID: 0009-0002-7430-4472
e-mail: Lukianchuk.PhD@gmail.com

Лук'янчук Ю.Л. Міжнародне співробітництво України та органів кримінальної юстиції Європейського Союзу.

У статті досліджено ключові аспекти міжнародного співробітництва України з органами кримінальної юстиції Європейського Союзу. Здійснено аналіз поняття кримінальної юстиції в ЄС, яка включає комплекс правових, інституційних та процедурних механізмів, що спрямовані на забезпечення кримінального правосуддя, запобігання та розслідування злочинів, а також притягнення винних до відповідальності. Визначено, що система кримінальної юстиції ЄС охоплює такі ключові елементи: правоохоронні органи, органи прокурорського нагляду, судові інституції, а також спеціалізовані європейські агентства, які здійснюють координацію та аналітичне забезпечення у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю.

До складу органів кримінальної юстиції Європейського Союзу входять: Європол (Агентство ЄС із співробітництва правоохоронних органів), Євроюст (Агентство ЄС із співпраці у сфері кримінального правосуддя), ОЛАФ (Європейське управління з боротьби з шахрайством), ЕРРО (Європейська прокуратура), а також національні органи держав-членів, які здійснюють оперативно-розшукову та процесуальну діяльність у межах правового простору ЄС.

У межах дослідження здійснено загальний огляд діяльності Європолу як ключової аналітичної та координаційної структури, що сприяє обміну інформацією між правоохоронними органами держав-членів, надає аналітичну підтримку у справах щодо організованої злочинності, тероризму, торгівлі людьми, кіберзлочинності, корупції та інших тяжких злочинів. Підкреслено, що Європол виступає основним партнером для держав, які не є членами ЄС, але прагнуть інтегруватися у європейський простір безпеки.

Окремо охарактеризовано діяльність Євроюсту, який є органом підтримки та координації дій прокурорських і судових органів держав-членів ЄС у сфері кримінального переслідування. Основними функціями Євроюсту є організація спільних слідчих груп, сприяння взаємному визнанню судових рішень, координація екстрадиційних процедур та правова допомога у складних кримінальних справах з міжнародним елементом.

Проаналізовано основні форми та напрями співпраці України з Європолем та Євроюстом, які включають підписання міжнародних угод, створення спільних аналітичних груп, обмін оперативною інформацією, участь у міжнародних операціях і проектах. Зокрема, Україна активно співпрацює з Європолем у рамках стратегічної та робочої угод, а також має представників при штаб-квартирі агентства. Співпраця з Євроюстом здійснюється через контактну точку та дозволяє українським правоохоронним органам ефективніше реагувати на запити про правову допомогу, організовувати міжнародні розслідування та ініціювати спільні дії.

У підсумку зазначено, що міжнародна кооперація між Україною та інституціями кримінальної юстиції ЄС відіграє важливу роль у зміцненні національної безпеки, удосконаленні механізмів розслідування тяжких злочинів, а також інтеграції України до європейського правового простору.

Ключові слова: правове регулювання, Європол, Євроюст, міжнародне право, міжнародне співробітництво, міжнародно-правова відповідальність, злочини міжнародного характеру, транснаціональна організована злочинність.

Lukianchuk Y.L. International cooperation between Ukraine and criminal justice agencies of the European Union.

The article explores the key aspects of international cooperation between Ukraine and the criminal justice authorities of the European Union. It analyzes the concept of criminal justice within the EU, which encompasses a set of legal, institutional, and procedural mechanisms aimed at ensuring criminal justice, preventing and investigating crimes, and holding perpetrators accountable. It is established that the EU criminal justice system includes the following key elements: law enforcement agencies, prosecutorial authorities, judicial institutions, as well as specialized European agencies that provide coordination and analytical support in the fight against transnational crime.

The criminal justice authorities of the European Union include: Europol (the EU Agency for Law Enforcement Cooperation), Eurojust (the EU Agency for Criminal Justice Cooperation), OLAF (European Anti-Fraud Office), EPPO (European Public Prosecutor's Office), as well as the national bodies of the member states responsible for investigative and prosecutorial activities within the EU legal framework.

The study provides a general overview of the activities of Europol as a key analytical and coordination structure that facilitates information exchange between law enforcement agencies of the member states, and provides analytical support in cases involving organized crime, terrorism, human trafficking, cybercrime, corruption, and other serious offenses. It is emphasized that Europol serves as a primary partner for non-EU countries seeking integration into the European security space.

The role of Eurojust is examined separately, highlighting its function as a support and coordination body for the prosecutorial and judicial authorities of EU member states in criminal prosecution matters. The main functions of Eurojust include the organization of joint investigation teams, facilitation of mutual recognition of judicial decisions, coordination of extradition procedures, and provision of legal assistance in complex criminal cases with international dimensions.

The main forms and directions of Ukraine's cooperation with Europol and Eurojust are analyzed. These include the signing of international agreements, the creation of joint analytical groups, the exchange of operational information, and participation in international operations and projects. In particular, Ukraine actively cooperates with Europol under both strategic and operational agreements and has representatives at the agency's headquarters. Cooperation with Eurojust is carried out through a designated contact point, enabling Ukrainian law enforcement authorities to respond more effectively to legal assistance requests, organize international investigations, and initiate joint actions.

In conclusion, it is noted that international cooperation between Ukraine and the criminal justice institutions of the EU plays a significant role in strengthening national security, enhancing mechanisms for investigating serious crimes, and facilitating Ukraine's integration into the European legal space.

Key words: legal regulation, Europol, Eurojust, international law, international cooperation, international legal responsibility, crimes of an international nature, transnational organized crime.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації та зростання загроз міжнародній безпеці, питання міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції набуває особливої актуальності. Ефективна взаємодія між правоохоронними та судовими органами різних держав є необхідною умовою для належного розслідування злочинів міжнародного характеру (протидія тероризму, організована злочинність, торгівля людьми, наркобізнес, кіберзлочинність, корупція). У цьому контексті особливу роль відіграє співпраця України з інституціями кримінальної юстиції Європейського Союзу, такими як Європол, Євроюст, ОЛАФ, Європейська прокуратура тощо.

Для України, яка перебуває в процесі європейської інтеграції та водночас стикається з викликами повномасштабної збройної агресії зі сторони росії, налагодження та поглиблення міжнародної взаємодії у сфері кримінальної юстиції є не лише питанням забезпечення національної безпеки, а й інструментом адаптації до європейських стандартів права, правопорядку та правосуддя. Співпраця з інституціями ЄС сприяє вдосконаленню внутрішніх правових механізмів, підвищенню професійного рівня українських правоохоронців, а також посиленню довіри до України як надійного партнера у спільній боротьбі з транснаціональною злочинністю.

Дослідження питань міжнародного співробітництва між Україною та органами кримінальної юстиції Європейського Союзу дозволяє глибше усвідомити правові, організаційні та практичні аспекти цієї взаємодії, оцінити її ефективність, виявити проблеми та перспективи розвитку. Таке дослідження є особливо важливим з огляду на прагнення України до повноцінного членства в Єв-

ропейському Союзу, що передбачає гармонізацію правових систем та інтеграцію в єдину систему європейської безпеки й правосуддя.

Метою статті є аналіз функціонування та компетенції органів кримінальної юстиції Європейського Союзу, загальний огляд діяльності Європолу та Євроюсту, а також огляд способів та напрямів міжнародного співробітництва України із зазначеними інституціями.

Стан опрацювання проблематики. Окремі аспекти міжнародної співпраці України з органами кримінальної юстиції Європейського Союзу в своїх роботах досліджували: Буроменський М., Воронятніков О., Голіна В., Дзюба Ю., Дунаєва Т., Житний О., Овчаренко О., Рибалко Г., Сердюк О., Слінько Д., Черноус Ю., Шостко О. та інші.

Виклад основного матеріалу. У праві Європейського Союзу не має єдиного, чітко закріпленого визначення в основоположних договорах або уніфікованому нормативному акті терміну «органи кримінальної юстиції». Однак це поняття використовується в документах, судовій практиці та практичній взаємодії, де під ним зазвичай розуміють систему органів, що здійснюють розслідування, переслідування та судовий розгляд кримінальних правопорушень.

Проаналізувавши діяльність різних органів ЄС, з точки зору функціонального підходу, можна розділити їх на національні органи держав-членів ЄС та наднаціональні (міждержавні) структури. До національних органів можна віднести: поліцію та інші правоохоронні органи; органи прокуратури; судові органи; установи виконання покарань тощо. До міждержавних структур відноситься Європол (Europol) – агентство співробітництва правоохоронних органів; Євроюст (Eurojust) – агентство судового співробітництва в кримінальних справах; ЕРПО (European Public Prosecutor's Office / Європейська прокуратура) – розслідує фінансові злочини проти бюджету ЄС; ОЛАФ (OLAF) – Європейське управління з боротьби з шахрайством; Суд Європейського Союзу (CJEU) – розглядає справи про застосування права ЄС; Агентство ЄС з основних прав (FRA) – здійснює дослідження щодо захисту прав людини, включаючи в кримінальній юстиції [1].

Основними інституціями кримінальної юстиції Європейського Союзу з якими здійснює співробітництво Україна є Європейський поліцейський офіс та Європейська організація з питань юстиції.

Європейський поліцейський офіс (Європол, Europol) – спеціалізована агенція Європейського Союзу, основною метою діяльності якої є поліцейська співпраця між державами-учасниками ЄС у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру. Європол координує оперативно-розшукові дії поліції та інших компетентних органів держав-учасниць ЄС, а також третіх країн з метою підвищення ефективності співпраці компетентних органів в боротьбі з міжнародною злочинністю. Компетенція Європолу поширюється на боротьбу з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами тяжких злочинів, які перелічені нижче і зачіпають дві або більше держави-члени у такий спосіб, що потребує спільного підходу держав-членів, зважаючи на масштаб, значущість та наслідки таких злочинів. Згаданими формами тяжких злочинів є: незаконний обіг наркотиків; нелегальна діяльність, пов'язана з відмиванням коштів; злочин, пов'язаний з ядерними та радіоактивними речовинами; нелегальне перевезення іммігрантів; торгівля людьми; злочин, пов'язаний з автотранспортними засобами; вбивство, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень; нелегальна торгівля людськими органами і тканинами; викрадення людей, незаконне обмеження свободи та взяття заручників; расизм та ксенофобія; організоване пограбування; нелегальна торгівля предметами, що становлять культурну цінність, зокрема антикваріатом та виробами мистецтва; обман та шахрайство; рекет та вимагання; підробка продукції та її піратське розповсюдження; підробка адміністративних документів та їх незаконний обіг; підробка грошових знаків та платіжних засобів; злочин з використанням комп'ютера; корупція; нелегальна торгівля зброєю, боєприпасами та вибухівкою; нелегальна торгівля видами тварин, які перебувають під загрозою зникнення; нелегальна торгівля видами рослин, які перебувають під загрозою зникнення, та їхніх підвидів; злочин проти навколишнього середовища; нелегальна торгівля гормональними речовинами та іншими стимуляторами росту.

На сьогодні міжнародне співробітництво між правоохоронними органами України та Європолом регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких: Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 14.12.2016; Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом щодо встановлення захищеної лінії зв'язку від 11.03.2015; Меморандум про взаєморозуміння між Україною та Європейським поліцейським офісом стосовно конфіденційності та забезпечення збере-

ження інформації від 03.07.2017. Відповідно до Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво крім обміну інформацією, співробітництво може включати обмін спеціальними знаннями, загальними зведеннями, результатами стратегічного аналізу, інформацією щодо процедур кримінальних розслідувань, інформацією про методи запобігання злочинності, участь у навчальних заходах, а також надання консультацій та підтримки в окремих кримінальних розслідуваннях [2].

Європейська організація з питань юстиції (Євроюст, Eurojust). З метою посилення боротьби з тяжкими формами організованої злочинності Європейська рада вирішила створити спеціальний підрозділ – Євроюст, основні завдання якого полягають у порушенні кримінальних розслідувань, зверненні з пропозиціями щодо порушення кримінальних переслідувань з боку національних органів стосовно фактів злочинних діянь, координації розслідувань і переслідувань, посилення судової співпраці, включно зі співпрацею з Європейською судовою мережею. Євроюст може здійснювати координацію між компетентними органами і направляти запити про надання правової допомоги, якщо розслідування: проводиться компетентним органом держави-учасниці; стосується конкретної справи і потребує його втручання для координації дій. Крім того, він може допомагати Європолу, зокрема, висновками, ґрунтованими на аналізі, проведеному Європолом, а також надавати матеріально-технічну підтримку, наприклад, у перекладі, тлумаченні та організації координаційних нарад.

Компетенція Євроюсту поширюється на два види правопорушень: по-перше, спочатку до них відносили ті види злочинних діянь та правопорушень, щодо яких компетенцією наділений Європол; по-друге, компетенція Євроюсту поширюється на інші види злочинів, якщо вони вчинені разом з одним із названих вище, при цьому Євроюст може також допомагати у розслідуванні та кримінальному переслідуванні на прохання держав-учасниць ЄС. Євроюст стимулює і покращує координацію розслідувань і судових переслідувань між компетентними органами в державах-учасницях ЄС і покращує співробітництво між компетентними органами держав-учасниць, зокрема шляхом сприяння виконанню міжнародних взаємної правової допомоги та здійснення запитів про екстрадицію. Крім того, Євроюст може просити компетентні органи зацікавлених держав-учасниць: проводити розслідування або здійснювати конкретні дії; дозволу на координацію їх дій; створити спільну слідчу групу, або забезпечити Євроюст інформацією, необхідною для виконання певних завдань. Також, Євроюст повинен забезпечити, щоб компетентні органи інформували одне одного про розслідування та звинувачення злочинів, що стосуються іншої сторони; сприяти компетентним органам у забезпеченні якомога більшої координації розслідувань і судових процесів [3].

Міжнародна співпраця між нашою країною та Євроюстом регламентується Угодою про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції від 27.06.2016 [4].

Європейська прокуратура (ЕПРО) є унікальним наднаціональним органом кримінального переслідування, який функціонує на основі особливих правових норм та принципів. Європейська прокуратура відповідає за розслідування кримінальних злочинів, що негативно впливають на фінансові інтереси Європейського Союзу, встановлених Директивою (ЄС) 2017/1371 та Регламентом Ради (ЄС) № 2017/1939, за кримінальне переслідування учасників та співучасників таких злочинів та за їх віддавання під суд. У цьому зв'язку Європейська прокуратура здійснює розслідування, кримінальне переслідування та виконує функції обвинувача у компетентних судах держав-членів до ухвалення остаточного рішення у справі.

Європейська прокуратура має повноваження стосовно кримінальних злочинів, які впливають на фінансові інтереси ЄС, як визначено у Директиві (ЄС) 2017/1371, імplementованої у національне право, незалежно від того, чи може така злочинна поведінка бути кваліфікована як інший тип злочину відповідно до національного права. Стосовно злочинів, зазначених у пункті (d) статті 3(2) Директиви (ЄС) 2017/1371, імplementованої у національне право, Європейська прокуратура має повноваження лише тоді, коли навмисні дії або бездіяльність, визначені у зазначеному положенні, стосуються території двох або більше держав-членів та стосуються загальної шкоди, сума якої становить принаймні 10 мільйонів євро [5].

Європейське управління боротьби з шахрайством (ОЛАФ, OLAF) – це орган, уповноважений Європейським Союзом на захист фінансових інтересів ЄС. У ОЛАФ є три основні завдання: боротися з шахрайством, що впливає на бюджет ЄС; розслідувати корупцію персоналу інституцій ЄС; розробляти законодавство та політику проти шахрайства. З цією метою ОЛАФ проводить

повністю незалежні внутрішні та зовнішні розслідування, координує діяльність своїх партнерів у боротьбі з шахрайством у державах-членах та надає їм необхідну підтримку. Варто зазначити, що ОЛАФ проводить адміністративні розслідування і не має судових повноважень зобов'язувати національні правоохоронні органи діяти згідно з його подальшими рекомендаціями [6].

19 жовтня 2016 року Національне антикорупційне бюро України і Європейське управління боротьби з шахрайством підписали Угоду про співпрацю. Документ укладений на виконання Угоди про Асоціацію України з ЄС та покликаний координувати зусилля у боротьбі з корупцією та шахрайством [7].

На сьогоднішній день міжнародне співробітництво між Україною та органами кримінальної юстиції Європейського Союзу стикається з низкою проблемних аспектів, зокрема:

- поступове, повільне приведення у відповідність внутрішнього законодавства України європейським стандартам і нормам у сфері кримінальної юстиції наразі ускладнюють проведення спільних операцій та обмін інформацією. Важливим є постійне оновлення національних нормативно-правових актів, адаптуючи їх до вимог ЄС;

- недостатня інтеграція інформаційних систем між українськими правоохоронними структурами та організаціями ЄС, що ускладнює оперативний обмін даними;

- необхідність постійного підвищення кваліфікації працівників українських правоохоронних органів у сфері міжнародної співпраці. Відсутність достатнього рівня спеціалізованої підготовки та володіння іноземними мовами стримує ефективність участі у спільних операціях, тому обмін досвідом з країнами ЄС та спільні тренінги залишаються вкрай важливими.

Разом з цим, перспективи розвитку співпраці між Україною та органами кримінальної юстиції ЄС є значними. Для покращення міжнародної кооперації є можливість прискорити процес адаптації національних нормативних актів до європейських стандартів шляхом активного впровадження міжнародних угод та меморандумів. Це дозволить усунути правові розбіжності та встановити чіткі правила співпраці. Також необхідно модернізувати інформаційні системи правоохоронних органів, що забезпечать підтримку високого рівня кібербезпеки та надійний обмін інформацією. Розробка інтегрованих платформ, які працюватимуть у режимі реального часу, є критично важливою.

Висновки. Підсумовуючи дослідження ключових аспектів міжнародного співробітництва України з органами кримінальної юстиції Європейського Союзу можна зробити такі узагальнення:

1. Поняття кримінальної юстиції ЄС охоплює комплекс правових, інституційних та процедурних механізмів, спрямованих на забезпечення кримінального правосуддя, запобігання і розслідування злочинів, а також притягнення винних до відповідальності.

2. Європол є основним аналітичним та координаційним поліцейським органом ЄС, що сприяє обміну інформацією між правоохоронними органами держав-членів, та надає аналітичну підтримку у справах щодо організованої злочинності, тероризму, торгівлі людьми, кіберзлочинності, корупції та інших тяжких злочинів.

3. Діяльність Євроюсту спрямована на підтримку та координацію дій прокурорських та судових органів держав-членів ЄС у сфері кримінального переслідування, організацію спільних слідчих груп, сприяння взаємному визнанню судових рішень, надання правової допомоги у складних кримінальних справах з міжнародним елементом.

4. Основними формами та напрямками співпраці України з Європолем та Євроюстом є, зокрема, підписання міжнародних угод, створення спільних аналітичних груп, обмін оперативною інформацією, участь у міжнародних операціях і проєктах. Україна активно взаємодіє з Європолем у межах стратегічних і робочих угод і має представників при штаб-квартирі агентства. Співпраця з Євроюстом здійснюється через контактну точку, що дозволяє українським правоохоронним органам більш ефективно реагувати на запити про правову допомогу, організовувати міжнародні розслідування та ініціювати спільні дії.

5. Міжнародна кооперація між Україною та інституціями кримінальної юстиції ЄС відіграє важливу роль у зміцненні національної безпеки, удосконаленні механізмів розслідування тяжких злочинів та інтеграції України до європейського правового простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Простір свободи, безпеки та юстиції в ЄС та його вплив на Україну. Святун О.В., 2021. URL: <https://surli.cc/uckeub>.

2. Воронятніков О.О. Міжнародно-правові основи співробітництва між правоохоронними органами України та Європолем. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2025. Випуск 87: частина 4. С. 206–210.
3. Основи кримінальної політики Європейського Союзу: навчальний посібник / автори-упорядники: Житний О.О., Рибалко Г.С., Слінько Д.С., Харків, 2022. 147 с. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/8b815635-47c1-4af0-9502-07df38b45cd9/>.pdf.
4. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції від 27.06.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16#Text.
5. Регламент Ради (ЄС) № 2017/1939 від 12.10.2017 про імплементацію посиленої співпраці стосовно створення Європейської прокуратури. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_025-17#Text.
6. Рішення комісії (ЄС) № 1999/352/ЄС від 28.04.1999 про заснування Європейського бюро боротьби із шахрайством (OLAF). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/komisii-1999352es.pdf>.
7. НАБУ координуватиме зусилля з ЄС у сфері боротьби з шахрайством. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-nabu-koordinuvatyme-zusylyla-z-yes-u-sferi-borotby-z-shahraystvom>.